

Mamasoliyeva Gulchexra Abduxalilovna

Andijon davlat chet tillar instituti

Frantsuz tili nazariyasi va amaliyoti kafedrası o'qituvchisi

E-mail:mgulichexra@mail.ru

Shoxnazarov Husanboy Xamro o'gli

Andijon davlat chet tillar instituti I kurs talabasi

FRANSUZ TILI FONETIKASIDA TOVUSHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATI

Annotatsiya: Fransuz tili fonetikasida tovushlarning unli va undoshlarning o'ziga xos xususiyati xususida so'z yuritiladi.

Tayanch so'zlar: fonetika, tovushlar, unli tovush, undosh tovush, transkripsiya, akustika.

Fransuzcha talaffuz fransuz tilida fonemalarning qanday birlashtirilganligini ko'rsatadi. Fransuz tilining fonologiyasi bo'yicha turli xil ma'lumotlarni taqdim etadigan ushbu maqola Kanada, Belgiya va Fransiya dan fransuz tilining mintaqaviy navlarini o'z ichiga olgan holda ushbu tilning barcha odatiy va mumkin bo'lgan fonemalarini ko'rsatadi.

Fransuz tilida biz 36 ta tovushni ajratamiz va taniymiz. Fonetikada biz tovushlarni belgilash uchun fonema atamasidan foydalanamiz. Shuning uchun tilshunoslar so'zning yozilish usulini emas, balki uni talaffuz qilish usulini ifodalovchi alifbo yaratdilar. Frantsuz tilidagi 36 ta fonemaning har biri xalqaro fonetik alifbodagi harfga mos keladi. Lug'atlarda biz odatda kvadrat qavs ichida so'zning fonetik transkripsiyasini uchramiz. Ushbu transkripsiya odamlarga so'z qanday talaffuz qilinishi kerakligini bilishga yordam beradi.

Unli tovushlar tovush chiqarish usuli bilan ajralib turadi. Unli tovushni chiqarganimizda mutlaqo hech qanday tiqilish (yopilish) sodir bo'lmaydi, ya'ni havo erkin o'tadi, til yoki lablar tovushlarni to'sib qo'ymaydi. Xuddi yozma tilda bo'lgani kabi, unli ham bo'g'inning muhim elementidir, chunki ikkinchisi kamida bitta yoki undan ko'p unlidan iborat bo'lishi kerak.

Fonetik fransuz tilida jami 16 xil unli bor. Bundan tashqari, old unlilarni (til og'izning old tomoniga qo'yilganda aytiladiganlar), orqa unlilarni (til og'izning orqa tomoniga qo'yilganda aytiladiganlar) va burun (o'tish orqali hosil bo'lganlar) farqlashimiz mumkin burun orqali havoning bir qismi).

Fonetika va fonologiya tilshunoslikning tilning tovush tomoni bilan bog'liq ikkita sohasidir. Bu ikki fan bir-birini to'ldiradi. Fonetik eksperimental ravishda turli qurilmalar yordamida nutq tovushlarining xususiyatlarini aniqlaydi va tavsiflaydi. Fonolog tovushlarning tilda qanday ishlashini tushunishga imkon beruvchi modelni yaratadi.

Keling, aniqlikdan abstraktga o'tamiz va fonetikadan fonologiyaga o'tamiz.

U bir nechta fanlarga tayanadi: fiziologiya, akustika, fizika, psixologiya, tibbiyot, sotsiologiya, antropologiya, tilshunoslik va boshqalar.

U bir nechta sohalarni qamrab oladi: nutq psixoakustikasi, til patologiyasi, til o'rgatish, informatika, nutqni avtomatik sintez qilish va tanib olish, audiometriya va boshqalar.

Fonetika uchta asosiy sohani o'z ichiga oladi:

- artikulyar fonetika: fonatsiya fiziologiyasi va nutq tovushlarining artikulyar xususiyatlariga taalluqlidir;
- akustik fonetika: nutq signalini tahlil qilish orqali nutq tovushlarining jismoniy tomoni bilan shug'ullanadi;
- idrok fonetikasi: lirik tovushlarni idrok etishga taalluqlidir.
- Ish usuli va muammoning umumiy ko'rinishi.

Fonetika til tovushlarini ilmiy tadqiq qiluvchi fandir. Uning maqsadi barcha tovushlarning juda batafsil tavsifini berishdir. Bunga turli vositalar yordamida erishadi.

Keling, oddiy misolni olaylik. Fonetik dadam bekatga kechikadi degan jumla ustida ishlamoqda. U barcha "A" ni tahlil qiladi. Va ularning barchasi jismonan farqli ekanligini isbotlaydi. Bu bir qator savollarni keltirib chiqaradi.

Nima uchun biz turli xil tovushlar bilan ishlayotganimizda "A" tovushini aniqlaymiz;

"A" ni qanday mezonlarga ko'ra tasniflashimiz kerak: uning o'ziga xosligini ta'kidlash uchun qanday xususiyatlarni saqlab qolish kerak. Qayd etilgan farqlar orasida qaysi biri ikkinchi darajali va ularni saqlab qolmasligi kerak?

Tuluza aholisi sifatida men har doim "A" ni bir xil talaffuz qilaman. Va panjalar va makaron so'zlari o'rtasida farq qilmang. Ammo Frantsiyaning boshqa mintaqalarida vaziyat boshqacha. Ba'zi frantsuzlar pattilarni makarondan ajratib turadilar; erkak og'rig'i; mening ustunim. Fonik muhit bir xil, ammo biz semantik dublonlar bilan shug'ullanamiz.

Ushbu muammolarga duch kelganda, fonolog ikkita so'zni qanday farqlash imkonini beradi, deb hayron bo'ladi.

Aynan unli tovushning talaffuz qilinishi farqni tushuntiradi. Keyin fonolog ikki xil lingvistik birlik - /a/ va /ɑ/ fonemalarining mavjudligini shart qiladi. U ularni egilgan panjaralar orasida qayd qiladi. U ularning orasidagi farq dolzarb ekanligini aniqlaydi. Aksincha, tahlil qilinayotgan gapning [a] o'rtasida fonetik tomonidan qayd etilgan jismoniy farqlar kontekstga bog'liq; ular tegishli emas. Ushbu o'zgarishlar kvadrat qavs ichida qayd etilgan.

Ushbu misol fonetika va fonologiya o'rtasidagi muhim farqni aniqlashga yordam beradi:

- fonetika tovushlarni barcha o'lov va o'zgarishlarida o'rganadi. U iloji boricha ko'proq tafsilotlarni to'playdi. Oxir oqibat, u yoki bu nutq tovushi qaysi tilga tegishli ekanligini bilishning hojati yo'q;

Fonologiya biz "so'zlar" deb ataydigan yuqori darajali birliklar o'rtasida ma'noga ruxsat berish uchun tovushlarga ularning bir-biridan qanday farqlanishini ta'kidlash orqali yondashadi. Bu funktsional fonetika bo'lib, faqat ma'noning o'ziga xos tovushlari ustida ishlaydi. Fonolog tilning o'ziga xos tovushlari tizimini o'rnatadi.

Ushbu maqola fonetika va fonologiya o'rtasidagi asosiy farqlarni oddiy eslatib turadi. Ushbu ikki atama ko'pincha tilshunoslikka yangi kelgan talabalar uchun muammo tug'diradi. Biz imkon qadar aniq bo'lishga harakat qildik. Va biz o'zimni strukturalistik maktab va Praga doirasi

an'analarga joylashtirdik. Zamonaviy fonologik nazariyalarga yondashish ancha murakkab masaladir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Л. В. Щерба. Фонетика французского языка, М., 1957, с. 20
2. А.Мартин. Принцип экономии в фонетических изменениях (перевод с Французкого), М., 1960, с. 94-95.
3. Ш. Шоабдурахмон о в. Ўзбек адабий тили ва ўзбек халқ шевалари, Тошкент, 1962, 42-бет
4. Abduxalilovna, M. G. (2024). Fransuz tilidagi cho 'ziq unlilar tarixi va fonetik tahlili. *American journal of education and learning*, 2(4), 171-174.
5. Abdukhalilovna, M. G. (2024).Methodology of teaching phonetic materials in teaching the french language in general secondary schools. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(09), 36-38.
6. Abduxalilovna, M. G. (2024). Les problematiques du manuel. Crise du manuel ou crise pédagogique. *Iqro indexing*, 9(2), 326-328.
7. Abduxalilovna, M. G. (2024). Fransuz tilidagi cho'ziq unlilar tarixi va fonetik tahlili. *American journal of education and learning*, 2(4), 171-174.
8. Abdukhalilovna, M. G. (2024). Methodology of teaching phonetic materials in teaching the french language in general secondary schools. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(09), 36-38.